

MOTYWACJE DO NAUKI JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO STUDENTÓW FILOLOGII ROSYJSKIEJ UNIwersYTETU OPOLSKIEGO

Anna Krzywicka-Ustrzycka

Uniwersytet Opolski (Polska)

Streszczenie. Motywacje do nauki języka ukraińskiego wśród studentów filologii rosyjskiej Uniwersytetu Opolskiego zostały zbadane na podstawie przeprowadzonej ankiety. Zadaniem ankietera było określenie, jakie funkcjonuje nastawienie wśród studentów i czy istnieje chęć do nauki języka ukraińskiego. Następnie określono motywacje do nauki tego języka. Badania dowiodły, że studenci wykazują zainteresowanie nauką języka ukraińskiego, jak również wskazują na konkretne motywacje do nauki oraz są skłonni je wprowadzić do procesu przyswajania wiedzy. Wśród motywacji wskazują m.in., że język ukraiński jest – potrzebny w przyszłości, ciekawy i potrzebny już teraz oraz, że lektorat języka ukraińskiego jest dobrym uzupełnieniem programu nauczania, a także okazją do poznania nowych doświadczeń.

Słowa kluczowe: motywacja, język ukraiński, siła, zakres i rodzaj motywacji, ocena lektoratu języka ukraińskiego

Motywacje do nauki języka ukraińskiego studentów filologii rosyjskiej Uniwersytetu Opolskiego zostały zbadane na podstawie anonimowej ankiety przeprowadzonej na studentach różnych lat nauczania. Zadaniem ankietera było określenie, jakie funkcjonuje nastawienie wśród studentów i czy istnieje motywacja do nauki języka ukraińskiego. Jeżeli istnieje taka chęć do nauki, to czym jest umotywowana i argumentowana. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie siły, zakresu i rodzaju motywacji studentów do nauki języka ukraińskiego.

Samo pojęcie motywacji bywa ujmowane wielorako. W związku z tym mówimy o wielu jej rodzajach, takich jak np. pozytywna i negatywna, integrująca i instrumentalna, zewnętrzna i wewnętrzna, obowiązku (moralna) i użyteczności, materialna i uznaniowa, sukcesu, komunikacyjna, poznawcza i estetyczna¹.

W opracowaniu przyjęto definicję socjologiczną zakładającą, że „motywacja jest zespołem uświadomionych lub nieuświadomionych czynników, nadających kierunek jednostkowym, grupowym, moralnym, słownym działaniom, postawom i reakcjom uczuciowym. To jest również dążność do osiągnięcia określonych celów lub zaspokojenia potrzeb (nierzadko traktowanego jako motyw podjęcia działania), jak także unikanie pewnych sytuacji i zachowań”².

¹ M. Szalek, *Sposoby podnoszenia motywacji na lekcjach języka obcego*, Poznań 1992, s. 93.

² K. Olechnicki, P. Załęcki, *Słownik socjologiczny*, Toruń 1997, s. 134.

Ankiety przeprowadzonej w kwietniu 2008 r. Generalnym celem badań było określenie nastawienia wśród studentów do języka ukraińskiego i kultury ukraińskiej, a jednym z celów pobocznych było zdiagnozowanie motywacji do nauki języka ukraińskiego. Założono, że motywacja taka „jest jedynym z najważniejszych czynników decydujących o powodzeniu w uczeniu się języka obcego”³. Problematyka badawcza skupiała się na następującym zagadnieniu: jeżeli istnieje taka chęć do nauki, to czym jest umotywowana i argumentowana. Ponadto próbowano określić jej siłę i zakres.

Zanim przejdę do zaprezentowania szczegółowych wyników z eksploracji, spróbuję przedstawić sposób prowadzenia badań, zasady zadawania pytań oraz scharakteryzować narzędzie badawcze.

Ankieta została skonstruowana na podstawie zebranych doświadczeń z badań i konferencji prowadzonych m.in. przez różnorodnych badaczy, chociaż największy wpływ na jej kształt miały doświadczenia zespołu badaczy z Lubelszczyzny⁴, którzy zajmowali się badaniami języków grup przygranicznych w ramach programu Language Bridges⁵ współrealizowanego m.in. przez Katolicki Uniwersytet Lubelski.

Ankieta skonstruowana do potrzeb zbadania motywacji do nauki języka ukraińskiego oraz określenia dystansu etnicznego i podzielono ją na 2 działy: dział A nosi tytuł: Stosunek do lektoratu języka ukraińskiego, a dział B: Stosunek do Ukrainy i Ukraińców.

Ta anonimowa ankieta, złożona z 10 pytań (w tym 4 pytań otwartych) i 4 pytań zawartych w metryce, została wypełniona dobrowolnie przez 114 studentów, spośród 120 rozdanych ankiet. Stanowi to niemal całą populację, a w związku z tym pozwala wyciągać wnioski ogólne o poglądach i opiniach wszystkich studentów, którzy uczestniczyli w lektoracie języka ukraińskiego.

W badaniu brały udział 104 kobiety, 10 mężczyzn, co jest specyficznym odzwierciedleniem struktury płci wśród studentów filologii rosyjskiej. Tak duża dysproporcja nie pozwala na wnioskowania w obrębie zmiennej niezależnej płeć. Przyjęto jednak, że ta kategoria nie odgrywa większej roli wobec zjawiska motywacji do nauki języka obcego.

Badanie objęło studentów, którzy uczęszczają na lektorat języka ukraińskiego od jednego semestru do czterech semestrów, zatem II, III, IV i V rok studiów. Pod względem proporcji były to grupy o wystarczającej liczebności, co umożliwiło wyciąganie wniosków o zmianie natężenia motywacji do nauki języka ukraińskiego ze względu na czas nauki tego języka na studiach. Co ważne, uwzględniono również osoby narodowości ukraińskiej, które w domu rozmawiają w tym języku (2 osoby) oraz osoby, które zetknęły się z tym językiem przed

³ J. Arabski, *O przyswajaniu języka drugiego (obcego)*, Warszawa 1985, s. 59.

⁴ A. Abel, M. Stuflesser, L. Voltmer, *Aspects of Multilingualism in European Border Regions: Insights and Views from Alsace, Eastern Macedonia and Thrace, the Lublin Voivodeship and South Tyrol*, Bolzano 2007.

⁵ M. Gorecka, J. Zabielska, A. Ustrzycki, P. Komaryński, K. Debinski, *Report on the linguistic situation in Lublin Region*, Catholic University of Lublin, Lublin 2005.

studiami (4 osoby). Uznano, że tak mała liczba tych osób nie zakłóci pomiaru wpływu długości uczenia się języka na motywację do jego uczenia się. Niemal wszyscy studenci zetknęli się z językiem ukraińskim po raz pierwszy na uczelni i był to dla nich język nowy.

Tabela 1. Okres uczenia się języka ukraińskiego

Jak długo uczy się Pan/i języka ukraińskiego?	Liczba	%	% skumulowany
Jeden semestr	17	14,9	14,9
Prawie rok	53	46,5	61,4
Rok	13	11,4	72,8
Dwa lata i więcej	31	27,2	100
Razem	114	100	

Większość pytań działu A została skonstruowana na bazie trójpozycyjnej i pięciopozycyjnej skali Rensisa Likerta⁶ z odpowiedziami typu: zdecydowanie nie, raczej nie, trudno określić, raczej tak, zdecydowanie tak. Takie pytania po dokonaniu indeksacji pozwalają nie tylko na analizę rozkładów procentowych, ale też na wyciąganie średniej opinii rozumianej jako specyficzny miernik opinii. Część kwestii wymagających dłuższych wypowiedzi, dzięki którym respondent sam mógł zwrócić uwagę na jakiś problem lub zagadnienie, zostały zbadane na podstawie pytań otwartych.

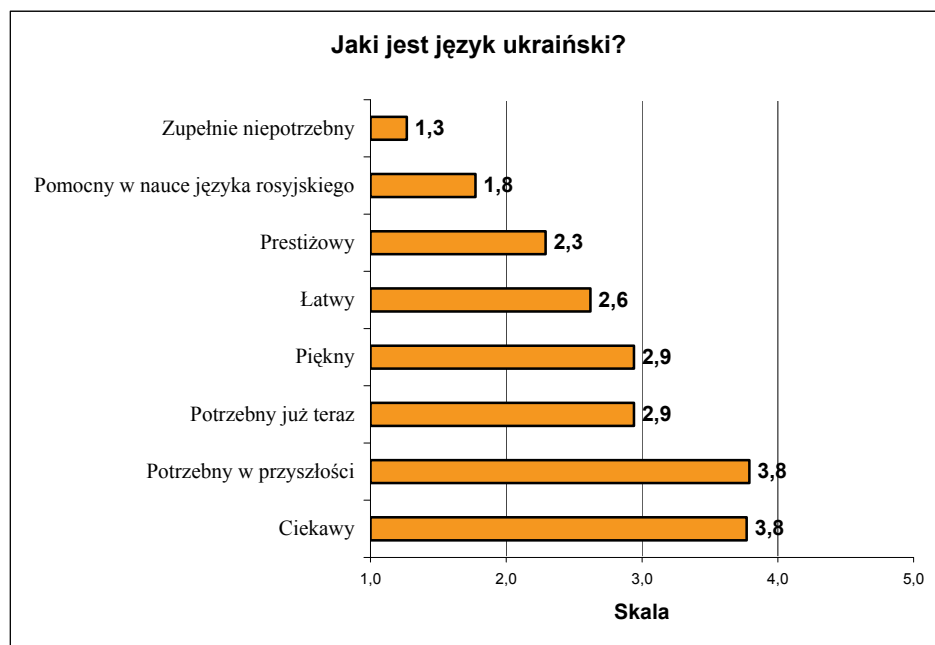
Do oceny języka ukraińskiego przez studentów posłużyła skala zawierająca wybrane opinie o nim. Studenci mieli ocenić trafność zaprezentowanych opinii. Ich odpowiedzi utworzyły określoną hierarchię.

Generalna ocena języka ukraińskiego w przebadanej grupie jest pozytywna. Studenci zaprzeczyli opinii mówiącej, że jest to język zupełnie niepotrzebny, a najwyżej oceniane opinie mówią o tym, że język ten jest ciekawy i będzie on potrzebny w przyszłości.

Lektorat języka ukraińskiego do programu nauczania został studentom wprowadzony, tzn. bez możliwości wyboru, i jak się okazało w odpowiedzi na pytanie: czy język ukraiński jest potrzebny w przyszłości, potrzebny już teraz i czy jest ciekawy, większość studentów odpowiedziała, że jest to „bardzo trafne”, natomiast ocenili jako nietrafne stwierdzenie, że język ukraiński jest pomocny w nauce języka rosyjskiego i że jest zupełnie niepotrzebny. Do tego pytania studenci dopisali również inne opinie, że język ukraiński jest melodyczny, podobny do języka polskiego, osobliwy, szeleszczący, zabawny.

⁶ L. Sołoma, *Metody i techniki badań socjologicznych. Wybrane zagadnienia*, Olsztyn 2002, s. 66–67. Skala Likerta swą nazwę wzięła od nazwiska metodologa, który był głównym jej twórcą. Składa się ona z serii stwierdzeń. Respondent ma ustosunkować się do każdego spośród tych stwierdzeń poprzez wskazanie na jeden z członów proponowanej alternatywy. Najczęściej umieszcza się pięciocłonową alternatywę, tj. „1) zdecydowanie zgadzam się, 2) raczej zgadzam się, 3) nie mam zdania, 4) raczej się nie zgadzam, 5) zdecydowanie nie zgadzam się. Skala Likerta zawsze powinna mieć nieparzystą ilość pozycji.

Badania dowodzą, że ocena przydatności języka ukraińskiego wzrasta wraz z wiekiem badanych i rokiem studiów.

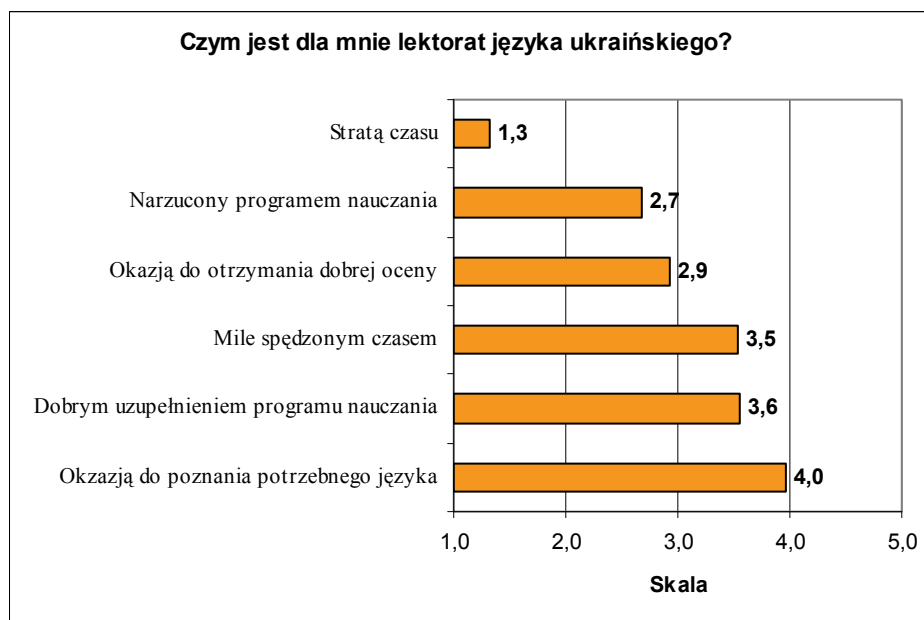


Wykres 1. Ocena języka ukraińskiego. Skala: 1 – zupełnie nie trafne, 3 – częściowo trafne, 5 – bardzo trafne. Pominęto braki odpowiedzi i odpowiedzi neutralne: nie mam zdania

Tabela 2. Ocena przydatności języka ukraińskiego a wiek, %

Potrzebny już teraz	Wiek				
	20–21 lat	22 lata	23 lata	24–26 lat	średnia
Zupełnie nie trafne	13	13	21	19	16
Częściowo trafne	67	60	53	48	57
Bardzo trafne	8	10	16	22	14
Nie mam zdania	13	18	11	11	14
Razem	100	100	100	100	100

Pozytywna jest również ocena lektoratu języka ukraińskiego, która została zbadana na podstawie analogicznej skali jak ocena samego języka.



Wykres 2. Ocena lektoratu języka ukraińskiego. Skala: 1 – zupełnie nie trafne, 3 – częściowo trafne, 5 – bardzo trafne. Pominięto braki odpowiedzi i odpowiedzi neutralne: nie mam zdania

Badani wskazali, że lektorat języka ukraińskiego jest okazją do poznania potrzebnego języka (najwięcej odpowiedzi), dobrym uzupełnieniem programu nauczania oraz że na lektoracie miło spędza się czas. Dodatkowo w tym pytaniu ankietowani dopisują, że język ukraiński jest dla nich okazją do rozwinięcia własnych zainteresowań; porównania języków polskiego, rosyjskiego i ukraińskiego; poznania nowych doświadczeń oraz okazją do poznania podstaw z języka ukraińskiego.

Studenci również pozytywnie ocenili przydatność lektoratu. Zwracali szczególną uwagę na to, że jest on dobrym uzupełnieniem programu nauczania. Aż trzy czwarte badanych zdecydowanie zaprzeczyło, że lektorat jest stratą czasu, a opinie taką potwierdził tylko 1 respondent.

Tabela 3. Ocena przydatności lektoratu języka ukraińskiego

Czy lektorat języka ukraińskiego jest stratą czasu?	Liczba	%
Zupełnie nie trafne	84	73,7
Częściowo trafne	14	12,3
Bardzo trafne	1	,9
Bez odpowiedzi	5	4,4
Nie mam zdania	10	8,8
Razem	114	100,0

W jednym z kolejnych pytań: czy kiedykolwiek poza zajęciami używał/a Pan/i języka ukraińskiego – jedna czwarta studentów odpowiedziała, że używała języka ukraińskiego poza zajęciami, ale rzadko. Miało to miejsce najczęściej w następujących sytuacjach ćwiczenia języka z kolegami z roku, w rozmowie z przyjaciółmi ze Wschodu, kiedy student chciał komuś powiedzieć, czego już się nauczył, w rozmowie z rodziną z Ukrainy lub z koleżanką Ukrainką, podczas pobytu na Ukrainie, a nawet w pracy w Polsce.

W odpowiedzi na pytanie o ilość godzin lektoratu języka ukraińskiego, ponad połowa ankietowanych stwierdziła, że godzin jest tyle, ile potrzeba, oczywiście wynika to z faktu, że są to studenci filologii rosyjskiej, a ukraiński jest dla nich jedynie lektorem, przedmiotem uzupełniającym program nauczania. Jednakże duża grupa odpowiedzi dotyczy wskazań, że zajęć jest za mało. Ankietowani wypisali, że 1,5 godziny w tygodniu to za mało; powinno być 2 × po 1,5 godziny w tygodniu; zajęć powinno być więcej, bo znajomość języka przyda mi się w przyszłości.

Tabela 4. Ocena liczby zajęć z języka ukraińskiego

Czy liczba godzin lektoratu języka ukraińskiego jest wystarczająca?	Liczba	%
Jest za dużo zajęć	2	1,8
Jest tyle zajęć ile potrzeba	64	56,1
Jest za mało zajęć	46	40,4
Bez odpowiedzi	2	1,8
Razem	114	100,0

Przeprowadzone przeze mnie badania wśród studentów filologii rosyjskiej Uniwersytetu Opolskiego potwierdzają to, że studenci wykazują się motywacją pozytywną i bardzo praktyczną do nauki języka ukraińskiego. Z badań wynika też szereg wniosków szczegółowych, m.in. im studenci dłużej uczą się języka, tym ich motywacja do nauki jest wyższa. Przykładem może być postawa jednej z grup studentów, która w przyszłości poprosiła o wyznaczenie przez dyrekcję dodatkowych zajęć z tego przedmiotu, motywując swoją prośbę przydatnością lektoratu w przyszłej pracy zawodowej, a zatem wystąpił tu przykład motywacji instrumentalnej⁷.

Należy tutaj podkreślić, że studenci ci, byli jedną z najstarszych grup, a zatem wystąpił tutaj element, o którym wspomina w swojej pracy m.in. Marek Szałek – „uwzględnienie wiekowych właściwości ucznia w procesie kształcenia i wychowania”⁸. Należy przypuszczać, że im starszy jest uczeń, tym jego postawa, a zarazem motywacja wobec nauki języka są silniejsze.

Należy zwrócić uwagę jest to, że badani studenci studiują z własnego wyboru na filologii rosyjskiej, gdzie kultury rosyjska i ukraińska są do siebie zbliżone, prawie tożsame. Wśród naukowców „przeważa opinia, że największy wpływ na ogólną postawę ucznia i uzyskiwane przezeń wyniki wywiera jego

⁷ H. Komorowska, *Sukces i niepowodzenie w nauce języka obcego*, Warszawa 1987, s. 108.

⁸ M. Szałek, *Sposoby podnoszenia motywacji na lekcjach języka obcego*, Poznań 1992, s. 28.

stosunek do danej społeczności językowej i reprezentowanej przez nią kultury. U postaw tego nastawienia leżą określone – pozytywne lub negatywne – stereotypy, funkcjonujące w najbliższym otoczeniu ucznia. Stereotypy pozytywne, których przejawem jest bezkrytyczny stosunek do reprezentowanego przez dane społeczeństwo modelu cywilizacyjnego, są czynnikiem wybitnie sprzyjającym osiągnięciu dobrych wyników w nauce języka...⁹. W tym przypadku mamy do czynienia z motywacją integrującą, w której „uczeń opanowuje język obcy ze względu na swą fascynację wzorami kulturowymi wypracowanymi przez społeczność, która posługuje się językiem, a więc niejako dla własnej przyjemności i poszerzenia swych horyzontów”¹⁰.

W związku z tym, że badania dotyczyły jedynie studentów filologii rosyjskiej (gdyż tylko oni mają wprowadzony lektorat języka ukraińskiego), eksplorację należałoby w przyszłości powtórzyć i w celu porównawczym przeprowadzić ją na innej próbie respondentów, np. wśród uniwersyteckiej społeczności studenckiej lub w innym ośrodku edukacyjnym, i zbadać, czy studenci lub uczniowie, którzy nie mają styczności z językiem ukraińskim ani z kulturą ukraińską, wykazują jakieś chęci do podjęcia nauki języka i czy mają już ukształtowane motywacje i aspiracje do nauki tego języka.

Reasumując, w badaniach dostrzegalne są następujące rodzaje motywacji: pozytywna, integrująca, instrumentalna – zarówno zewnętrzna, jak i wewnętrzna. Badania dowiodły, że studenci wykazują zainteresowanie nauką języka ukraińskiego, a motywacje, jakie z tego wynikają są następujące: język ukraiński jest potrzebny w przyszłości, ciekawy i potrzebny już teraz oraz piękny. Okazuje się również, że lektorat języka ukraińskiego dla studentów jest – dobrym uzupełnieniem programu nauczania, mile spędzonym czasem, poza tym dodają, że jest rozwinięciem własnych zainteresowań, okazją do porównania języków polskiego, rosyjskiego i ukraińskiego oraz okazją do poznania nowych doświadczeń.

MOTIVATIONS FOR UKRAINIAN LANGUAGE LEARNING AMONG RUSSIAN PHILOLOGY STUDENTS AT OPOLE UNIVERSITY

Summary. Motivations for studying Ukrainian language were carried out on the basis of survey among students of Russian Philology at the University of Opole. Surveyor had to determine, which attitudes are between students and whether do they want to learn the Ukrainian language. Then described a motivation to language learning. Research had proved that students take an interest in learning the Ukrainian language, as well as they point at a specific motivation to learn and want to introduce it to the process of absorbing the knowledge. From this opinion follows that: Ukrainian language is – in demand in the future, interesting, in demand now and that this language course is a good supplement to the teaching program, as well as a chance to gain new experience.

Key words: motivation, Ukrainian language, intensity, scope and type of motivation, opinion of the Ukrainian language, opinion of the Ukrainian language course

⁹ Ibidem, s. 78.

¹⁰ H. Komorowska, *Sukces i niepowodzenie w nauce języka obcego*, Warszawa 1987, s. 107.